

слухачів навчальних закладів та установ післядипломної освіти / Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Бадюк Ю. В., Шевченко Л. С. – Вінниця : ТОВ «Діло», 2006. – 296 с.

11. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Київ : Освіта України, 2006. – 366 с.

12. Гуревич Р. С. Навчання у телекомунікаційних освітніх проектах (з досвіду роботи) : навчально-методичний посібник для педагогічних працівників ПТНЗ, загальноосвітніх шкіл, ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти / Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. / За ред. проф. Гуревича Р. С. – Вінниця, 2007. – 138 с.

13. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних навчальних закладах: [монографія] / Р. С. Гуревич. – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 410 с.

14. Гуревич Р. С. Готовність педагогів до професійного використання інформаційних і комунікаційних технологій // Р. С. Гуревич. – К.; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 380 с.

15. Гуревич Р. Інформаційно-телекомунікаційні технології в профільному у навчанні сільських школярів : [мереж. модель відкритого навчання за дистанц. формою в сіл. школі] / Роман Гуревич, Мая Кадемія // Психол.-пед. проблеми сіл. школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2008. – Вип. 25. – С. 33–40. – Бібліогр.: 5 назв.

16. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: Монографія. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2009. – 410 с.

17. Гуревич Р. С. Проектна діяльність учнів ПТНЗ на основі інформаційно-комунікаційних технологій / Р. С. Гуревич, Л. В. Жиліна, М. Ю. Кадемія. – Вінниця : «Планер», 2009. – 100 с.

18. Гуревич Р. С. Теорія і [методика трудового та](#) профільного навчання: навчальна програма / Р. С. Гуревич, Д. М. Луп'як. – Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2010. – 53 с.

19. Гуревич Р. М. Трудове навчання в сучасній школі: яким йому бути? [Текст] / Р. М. Гуревич // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. – 2011. – № 3. – С. 9–13. – Бібліогр. в кінці ст.

20. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко ; за ред. Гуревича Р. С. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – 348 с.

21. Гуревич Р. С. Професійна спрямованість вивчення загальноосвітніх дисциплін у профільній школі / Р. С. Гуревич // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. - 2012. - Вип. 33. - С. 3–7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2012_33_3.

22. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб розвитку майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич // Педагогіка і психологія. – 2015. – № 1. – С. 21–26

23. Закон України «Про освіту» .- Ел.доступ: <https://mon.gov.ua/ua/npa>

24. Концепція «Нова українська школа».- Ел.доступ: <https://mon.gov.ua/ua/npa>

25. Концепція «Профільне навчання».- Ел.доступ: <https://mon.gov.ua/ua/npa>

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-50-51-60

УДК 373. 62

**В.М. Бойчук, О.Ю. Бойчук, Л.І. Дідух / V.M. Boychuk, O.Yu. Boychuk, L. Diduh
boichuk1974@ukr.net**

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті розглядаються окремі аспекти реалізації міждисциплінарних зв'язків під час навчання предмету «технології» в школі. Встановлено, що комплексний підхід до відбору змісту на основі міжпредметних зв'язків дає змогу здійснювати системне навчання технологій і креслення, визначати обсяги та встановлювати логічну послідовність розміщення навчального матеріалу у межах тем дисципліни та на міжтемному рівні, враховувати ступінь ущільнення інформації, що виключає зниження її наукового рівня, складати оптимальні співвідношення теоретичних знань, практичних умінь та досвіду творчої діяльності, що набувається учнями під час навчання технологій. Досліджується досвід використання мистецтва у розвитку педагогічної майстерності вчителя. Окреслюються нові, міждисциплінарні підходи щодо фахової підготовки майбутнього вчителя технологій.

Ключові слова: техніка, технології, креслення, зміст навчання, взаємозв'язки знань,

модельовання, мистецька підготовка, вчитель технології, міждисциплінарність.

INTERDISCIPLINARITY IN TRAINING OF THE FUTURE TEACHER OF TECHNOLOGIES AS FACTORS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF CREATIVE PERSONALITY

Anotazion. *The article deals with some aspects of interdisciplinary connections in the teaching of "technology" in school. Found that a comprehensive approach to the selection of content based on interdisciplinary connections you'll make a systematic study of technologies and drawings, to determine the scope and logical set the order of educational material within the themes and subjects in mizhtemnomu level, consider the degree of compaction of information, eliminating the reduction of scientific level, to make optimum ratio of theoretical knowledge, practical skills and experience of creative activity that students acquired during training technologies. We study the experience of using art in the development of pedagogical skills of teachers. Outlines new, interdisciplinary approaches to professional training of future teachers of technology. Found that a comprehensive approach to the selection of content based on interdisciplinary connections you'll make a systematic study of technologies and drawings, to determine the scope and logical set the order of educational material within the themes and subjects in mizhtemnomu level, consider the degree of compaction of information, eliminating the reduction of scientific level, to make optimum ratio of theoretical knowledge, practical skills and experience of creative activity that students acquired during training technologies.*

Keywords: *electronics, technology, drawings, training content, knowledge relationships, modeling, art education, teacher technology interdisciplinarity.*

Постановка проблеми. Віддавна відомо та загальноновизнано, що формування культурної, освіченої, всебічно розвиненої, духовно багатой, креативної особистості ефективно відбувається під впливом мистецтва в різних його проявах. Про інтенсивність та безальтернативність цього впливу на людину висловлювалися відомі мислителі минулого, ця теза неодноразово підтверджувалась самим життям, її значущість підкріплена встановленими наукою фактами. Аналізуючи функції мистецтва (гедоністичну, компенсаторну, терапевтичну), першочергово І. Кант виокремив соціальну функцію, здатність мистецтва підвищувати загальну культуру людини. Найвагоміше завдання мистецтва він убачав у «розвитку моральних ідей і культури морального почуття», оскільки мистецтво, як зображення ідеї розуму, сприяє розвитку внутрішньої, духовної культури людини [1, с. 379]. Ці твердження не втратили своєї актуальності донині. На перетині ХХ-ХХІ ст. започатковано ідею «культуротворчої» освіти, спрямовану на виховання особистості гуманістичного типу, яка не лише всотує культурні цінності, а й примножує їх. Виникло та утвердилось уявлення про високодуховну особистість як мету, а не засіб суспільного розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Міждисциплінарні дослідницькі підходи набули творчого розвитку у працях вчених-педагогів Р. Гуревича, І. Зязюна, М. Кадемїї, О. Коберника, М. Корця, С. Коновальця, Л. Левчука, В. Мадзігона, Н. Миропольської, Н. Ничкало, О. Отич, В. Роменця, О. Рудницької, В. Сидоренка, Д. Тхоржевського, Г. Шевченко та інших науковців.

Мета цієї статті – показати необхідність міждисциплінарної підготовки в умовах постіндустріального суспільства у системі сучасної вітчизняної освіти,

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючи різноманітні погляди і підходи до визначення феномену духовності (М. Бахтін, В. Біблер, А. Зись, І. Зязюн, М. Каган [2; 3; 4; 5; 6] робимо висновок, що як філософська категорія – це відображення найвищих загальнолюдських цінностей, вироблених впродовж усієї історії світової культури. У філософській літературі до загальнолюдських цінностей відносять три найвищі духовні начала: пізнавальний, моральний і естетичний. Вони знайшли відображення в понятті триєдності: Істини, Добра і Краси. Саме ця аксіологічна тріада, принциповою ознакою якої є її цілісність, нерозривність, утворює основу духовності.

Для педагогічної науки ідея цілісності духовного світу людини, гармонії між різними її сферами має основоположне значення, адже духовність – це інтегративна якість особистості, в якій поєднується в єдине ціле сутнісне ставлення (моральне, естетичне, емоційне тощо) до світу, до людей, до себе, до обраної професії. Духовність людини виявляється в потребі постійного самовдосконалення. Вона пов'язана з вибором свого типу поведінки, з усвідомленням своєї самоцінності, що передбачає рефлексію.

Мистецтво втілює в собі надзвичайно потужну для формування особистості розвивальну силу. Ще в 1890 р. у відомій праці «Загальний смисл мистецтва» В. Соловйов дійшов висновку, що мистецтво «своїм кінцевим завданням повинно ставити абсолютний ідеал не лише в уяві, а й насправді – повинно одухотворити, перетворити наше життя» [7]. Під час спілкування з творами мистецтва створюються умови для всебічного оволодіння студентами можливостями художньої культури, виховується творча особистість. У художньо-естетичних цінностях людина знаходить джерело духовного збагачення, морального задоволення, співпереживання, соціального самоствердження, розвитку творчих сил й індивідуальних здібностей.

Нині художня культура – це культура виробництва творів мистецтва, культура його розповсюдження, пропаганди, культура його сприймання, розуміння, насолоди мистецтвом, нарешті культура естетичного виховання [8, с. 24]. Виникло і певне розуміння завдань художньої культури у суспільстві: духовний розвиток особистості, формування і задоволення її духовних потреб, збагачення її діяльності. Саме у сприянні процесу, що наближає суспільство до цієї мети, науковці вбачають нині сутність соціальної ефективності художньої культури. При цьому виокремлюються аспекти впливу мистецтва на людину, що виявляється у здатності мистецтва змінювати її свідомість. Для цього мистецтво володіє значним арсеналом специфічних засобів, відсутніх у інших форм людської свідомості. Ідеологічні аспекти в художньому творі органічно вплетені в тканину живих, зримих художніх образів, впливають на свідомість людини непомітно, водночас і на розум, почуття, волю.

Характеризуючи цей феномен, Ф. Достоевський відзначав, що в процесі спілкування з мистецтвом художні враження «поступово нагромаджуються, пробивають з розвитком серцеву кору, проникають у серце і формують людину» [8, с. 121]. Відомо, що при цьому, передаючи людям цілісний конкретно-почуттєвий соціальний досвід, мистецтво використовує феномен емоційної пам'яті людини, яка в багато разів сильніша за раціональну. Емоційна пам'ять надзвичайно тривка і формується як «пам'ять серця» без усякого заучування. Сприйняті та засвоєні художні образи стають мотивом людської поведінки, смислотвірними чинниками життя людей. Художня культура поєднує їх спільністю відношень до соціальних цінностей, сприяє виробленню ідеалів, моральних цінностей.

Головне в мистецтві – глибина образно-естетичного осягнення людських характерів, естетичний аналіз дійсності, сила художньо-образного мислення. Це такою самою мірою стосується й матеріально-технічних систем відображення в галузях, які поєднують у собі мистецтво та досягнення науково-технічного прогресу. Хоча матеріально-технічні системи мають свою логіку інженерного розвитку, художнє наповнення вони черпають з арсеналу традиційної художньої культури. Так, наприклад, у своєму перспективному розвитку дизайн, що є важливою складовою підготовки вчителя технологій, виступає відносно прикладного мистецтва як новий ступінь виробничої діяльності людини. Це та царина творчої діяльності, яка виникла на межі матеріальної і духовної культури. Будучи частиною матеріального, він також нерозривно пов'язаний з естетикою та мистецтвом [9].

Підкреслимо, що впливовій силі мистецтва властива відносна «невідчутність» точніше – немиттєвий впливовий результат: коли людина опановує художні знання, неможливо відчувати його зразу ж, оскільки накопичення особою духовного потенціалу відбувається поступово. Але рано чи пізно прихований вплив художньої культури обов'язково виявиться в духовному розвитку, а через нього і в зростанні ефективності гуманної діяльності людини.

Тому підготовка вчителів, здатних до продуктивного художнього впливу на молодь у процесі освітньої (художньо-педагогічної) діяльності, є одним із пріоритетних завдань сучасної педагогічної освіти. Вважаємо доцільним наголосити в цьому контексті на необхідності мистецької компоненти в діяльності, та відповідно, професійній підготовці майбутнього вчителя технологій для системи загальної середньої освіти. Важливу роль, безперечно, відіграє художньо-графічна підготовка вчителя технологій. Це потребує дослідження впливу мистецтва на особистість майбутнього вчителя, вивчення сутності творчої складової педагогічної діяльності в інформаційному суспільстві, особливий ролі художньо-графічної підготовки у творчій діяльності майбутніх учителів технологій а разом із тим зосередження уваги на міждисциплінарності в навчанні педагога у ВНЗ.

На особливу роль мистецтва, художньої творчості в естетичному, моральному та трудовому вихованні молоді, формуванні творчої особистості вказують у своїх працях психологи і педагогічно-дослідники, серед яких А. Аронов, І. Бех, Б. Брилін, Г. Васянович, І. Зязюн, М. Каган, О. Коберник, В. Мазепа, О. Мелік-Пашаєв, Л. Масол, Н. Ничкало, Л. Новак, Л. Оршанський, О. Отич, В. Радкевич,

О. Рудницька, Г. Тарасенко, Я. Твердохлібова, О. Тищенко та ін. Науковці стверджують, що аналіз історичного досвіду використання мистецтва в розвитку компетентності, творчості та педагогічної майстерності вчителя дозволяє стверджувати про те, що викладання мистецьких дисциплін упродовж усієї історії розвитку педагогічної освіти було невід'ємним компонентом змісту загальнопедагогічної підготовки і підпорядковувалося меті формування педагогічної майстерності вчителя [10]. Ще К. Ушинський наголошував на необхідності навчання майбутніх педагогів рисуванню, співу й виразному читанню. А введення мистецьких дисциплін до змісту підготовки вчителів у 20-30-ті рр. ХХ ст. спричинило небувалий сплеск педагогічної творчості та появу плеяди видатних постатей, які залишили яскравий слід у педагогічній теорії та практиці (А. Макаренко, Я. Мамонтов, С. Шацький, Г. Фортунатов та ін.) [10]. Однак процеси швидких соціальних змін, що відбуваються нині у світі та нашій країні, спонукають освітян по новому оцінювати питання соціально-педагогічної корисності мистецтва.

Українські вчені наприкінці минулого століття, прогностично реагуючи на нові освітні потреби здійснили спробу виокремлення із загальної педагогіки мистецько-педагогічних субдисциплін, визначення їх методології та теорії, а також опрацювання поняттєво-категоріального апарату. Так О. Рудницька на основі міждисциплінарного підходу, інтегрування філософських, психологічних, педагогічних і мистецтвознавчих положень науково обґрунтувала поняття «мистецька освіта», «філософія мистецької освіти», «мистецька педагогіка», «педагогіка мистецтва» та ін. Науковець наголошувала на самостійному статусі педагогіки мистецтва: «Зважаючи на особливу роль мистецтва в розвитку здатності людини до широких творчих узагальнень почуттів і думок, можна стверджувати про необхідність виокремлення нової галузі педагогічних знань та введення до наукового обігу відповідного поняття – «педагогіка мистецтва», якій притаманні специфічні засоби реалізації цілей навчання й виховання в їх сучасній гуманітарній парадигмі» [11, с. 233-234].

Водночас О. Рудницька запропонувала дієву методику щодо узагальнення педагогічних знань і розв'язання низки теоретичних і практичних проблем взаємозв'язку навчання та виховання за допомогою використання культуро-творчої функції мистецтва та діалогової природи художнього спілкування. Це потребувало нової класифікації принципів і методів навчально-виховної роботи. На авторитетний погляд І. Зязюна, їй вдалося «...розглянути особливості мистецької освіти в контексті висвітлення загальних основ педагогіки, розкриття значення мистецтва як важливого засобу розвитку світогляду особистості на тлі реалізації гуманістичної концепції навчання та виховання» [12, с. 48].

Інноваційність наукової спадщини професора О. Рудницької, яку ми пропонуємо використати в художньо-графічній підготовці майбутніх учителів технологій, полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні міждисциплінарності мистецької педагогіки (передусім, інтегруванні змісту мистецьких, психологічних і педагогічних дисциплін), а також синтезу мистецтв у мистецькій і педагогічній освіті. В органічному поєднанні з формуванням педагогічної майстерності (мистецтва педагогічної дії) це уможливорює досягнення високого рівня творчості в подальшій навчально-виховній діяльності вчителя. У зв'язку з осмисленням цих актуальних положень мистецької педагогіки наголосимо на необхідності посилення уваги до вивчення мистецьких дисциплін майбутнім учителем технологій.

Міждисциплінарний підхід є нині одним із найбільш продуктивних для розвитку педагогічної науки. Міждисциплінарність у навчанні – це педагогічна категорія для визначення інтегративних відношень між об'єктами, явищами і процесами реальної дійсності, що відображаються в змісті та методах навчання і виконують функцію формування цілісності освіти. Міждисциплінарні підходи набули розвитку в працях учених-педагогів Р.Гуревича, І. Зязюна, М. Кадемії, С. Коновець, Л. Левчук, Н. Миропольської, Н. Ничкало, О. Отич, В. Роменця, О. Рудницької, Г. Шевченко та інших науковців.

Важливим принципом художньо-педагогічної підготовки є інтеграція навчальних дисциплін на основі мистецтвознавчих знань як засобу духовного розвитку особистості. В українській науці започатковано дослідження філософії інтегративної освіти (С. Клепко), її дидактичних (С. Гончаренко, І. Козловська, О. Савченко) і психологічних (І. Бех, Т. Яценко) засад. Створено програми, підручники й посібники з різних інтегрованих курсів (Н. Бібік, В. Ільченко, Т. Пушкарьова, В. Тименко та ін.). Інтеграція як процес створення цілісної та багатовимірної картини світу нині набуває статусу одного з провідних принципів освіти, що стимулює теоретичні та прикладні розробки, насамперед технологічні, котрі забезпечують не лише змістову, а й процесуальну сторону навчання, виховання і

розвитку.

Для дослідження проблеми міждисциплінарності стосовно творчої професійно-художньої діяльності вчителя технологій важливою є наукова спадщина академіка В. Роменця. Зокрема, в навчальному посібнику «Психологія творчості» вчений розглядає ключові питання психології творчості, формування та виявлення творчих здібностей людини на різних етапах її шляху до особистісної зрілості. Обґрунтовуючи положення щодо творчості як «боротьби з усім хворобливим, як прояснення і душевне очищення, катарсис», В. Роменець «чи не вперше в українській психології концептуалізує – етичний та естетичний аспекти творчої діяльності. Він виокремлює ті підходи, які згодом не лише збагатять традиційний, тобто психологічний, підхід до творчості, а й зламують межі між психологією, етикою, естетикою, педагогікою та мистецтвознавством» [13, с. 5]. Погоджуємося з висновком про те, що це суттєво збагачує поняттєво-категоріальний апарат наукових досліджень проблеми творчості [13, с. 4]. Як бачимо, звідси цілком закономірно випливає міждисциплінарне бачення інтегративної сутності проблеми творчості на всіх етапах зростання внутрішнього потенціалу особистості, її духовної культури.

У цьому контексті, на думку Н. Ничкало, винятково важливе значення має обґрунтоване В. Роменцем положення щодо «вищого вираження своєї індивідуалізації», яке людина знаходить у творчій діяльності. «Це стосується не тільки художньої творчості, де індивідуальність художнього бачення і зображення є основною вимогою. Навіть наукова творчість, яка має своєю метою відкривати об'єктивні закони дійсності, не може відбуватися інакше, як шляхом використання «індивідуальної методики..., індивідуального таланту і його своєрідних хитрощів, які примушують природу викривати свої таємниці. І вже досить легко впевнитися, що технічна творчість, яка поєднує в собі елементи наукові й художні, має яскраву печать індивідуальних рис свого творця» [13]. Незаперечну цінність цих висновків вбачаємо в тому, що вони закладають механізми подальшого розвитку наукової теорії та практики професійно-художньої освіти, зокрема художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій.

Як відомо, дисциплінарна структура науки визначає її поділ на галузі природознавства, суспільствознавства і технікознавства [14, с. 411]. Кожна з цих галузей має свою специфіку щодо об'єктів дослідження, співвіднесеності теоретичного та практичного знання, суб'єктивного й об'єктивного, вимог творчості, сукупності способів наукового пізнання та розгляду окремих наук як самостійних дисциплін [15, с. 322; 16, с. 24].

Щоб краще зрозуміти міждисциплінарну інтеграцію як інноваційний підхід в оновленні змісту художньо-педагогічної підготовки вчителя технологій, розглянемо види інтегративних зв'язки, що виокремлюються за обсягом і широтою дисциплін, визначених для інтегрування: внутрішньодисциплінарні (предметні), комплексні, міждисциплінарні (міжпредметні), внутрішньоциклові, міжциклові, міжнаукові. Аналіз зв'язків слугує основою для розроблення змісту навчальних дисциплін, орієнтує на їх застосування в освітньому процесі. Об'єктивно зв'язки існують всередині кожної навчальної дисципліни. На думку І. Ільєсова, – це зв'язки між об'єктами і між змістовою та процесуальною характеристикою знань [17]. Міждисциплінарні зв'язки – це зв'язки, що встановлюються між навчальними дисциплінами різних галузей знань. Міждисциплінарними можуть бути внутрішньоциклові зв'язки, зв'язки між дисциплінами одного блоку. Наприклад, загальнопедагогічного, гуманітарного, предметного тощо та міжциклові зв'язки, зв'язки між дисциплінами різних блоків.

Міждисциплінарність передбачає формування цілісного уявлення про наукове знання у фахівців певної галузі. Міждисциплінарна інтеграція забезпечує цілісність освітнього процесу, спираючись на позитивні мотиви навчальної діяльності студентів (соціальні, моральні, комунікативні, професійні, пізнавальні, особистісні та мотиви розвитку) і розвивальні функції методичного управління, основним завданням якого є проектування технології розвитку та саморозвитку особистості студента. Такими технологіями в нашому дослідженні є технологія проектної художньо-графічної підготовки студентів із застосуванням ІКТ і контекстно-модульна технологія. Міжнаукові зв'язки в нашому дослідженні – це, передусім, інтегрування наукових знань з культурології, мистецтва, педагогіки, психології, методики навчання, технологічної (різного спрямування) та художньо-графічної підготовки.

У загальному випадку інтегративні зв'язки в освітньому процесі – це зв'язки між навчальними

дисциплінами різних галузей знань. Наприклад, у підготовці вчителя технологій зв'язки між природничонауковими (фундаментальними) дисциплінами «Нарисна геометрія і креслення», «Нові інформаційні засоби навчання», дисциплінами загальнопрофесійної підготовки «Теорія і методика технологічної освіти», «Методика навчання креслення», «Методика навчання технологій», а також дисциплінами професійної та практичної підготовки «Основи дизайну», «Основи проектування та моделювання», «Комп'ютерна графіка», а також вибірковыми навчальними дисциплінами «Технічна естетика», «Теорія і методика технічної творчості учнів», дисциплінами поглибленого вивчення основ дизайну забезпечують формування цілісного бачення завдань художньо-графічної підготовки вчителя в освітньому процесі ЗНЗ для розвитку особистості учнів. Серед основних джерел художнього розвитку студентів, що використовуються в навчальному процесі, найбільш продуктивними є, безперечно дисципліни художнього блоку, пронизані міждисциплінарними зв'язками: «Малюнок і живопис», «Скульптура і пластична анатомія», «Основи композиції», «Історія і види мистецтв», «Основи декоративно-вжиткового мистецтва», а також «Основи дизайну» та «Комп'ютерний дизайн».

Одним із важливих аспектів художньо-педагогічної підготовки вчителя є налагодження міждисциплінарних зв'язків із навчальною дисципліною «Логіка», що сприяє формуванню в майбутніх фахівців логічної культури педагога. Логічна культура не є вродженою якістю особистості. Вона формується в процесі пізнання, самостійного творчого мислення, у засвоєнні методів і прийомів доведення.

Однак, шкода що нині цієї дисципліни немає в навчальних планах педагогічних ВНЗ, зокрема це стосується підготовки вчителя технологій. Із власного досвіду (під час навчання на художньо-графічному факультеті Вітебського державного університету вивчався предмет «Логіка» обсягом 30 год.) можна стверджувати, що оволодіння логічними знаннями й уміннями та їх використання у практичній діяльності допомагає студентам розбиратися в закономірностях і взаємозв'язках явищ суспільного життя, різних видів мистецтва і видів художньої творчості, доказово відстоювати достовірні істинні судження. Адже істина та логіка взаємопов'язані. Логіка допоможе студентам у процесі оволодіння багатогранною художньо-педагогічною інформацією, з якою вони зустрічаються при вивченні різноманітних наук і в практичній діяльності. У процесі художньо-графічної підготовки знання логіки допомагають студентам відокремити головне від другорядного, критично сприймати дані в різних посібниках і класифікувати різні поняття, підбирати форми доказовості своїх істинних суджень і форми виявлення хибних.

Використання знань із навчальної дисципліни «Логіка» під час художньо-педагогічної підготовки студентів обґрунтовується тими завданнями, що вирішує логіка, а саме:

1. Дати чіткі знання про форми мислення (поняття, судження, умовисновки);

- про закони правильного мислення (закон тотожності, закон не протиріччя, закон виключення третього, закон остатньої основи і інші закон);

- детально (з перевагою практичного застосування) показати різноманітну роль аргументації, доведення і відхилення, різноманітні прийомів, що застосовуються в ході полемізування, дискусій, диспутів та інших форм діалогу.

2. Акцентувати увагу студентів на розділах логіки, що пов'язані з профілем їх майбутньої професії, а саме на розділі «Роль логіки в процесі навчання».

3. Навчити майбутніх фахівців застосовувати знання логіки в процесі роботи.

4. Сформувати у студентів уміння та навички вирішення логічних завдань, навчити ілюструвати різноманітні види понять, суджень, умовисновків, на нових прикладах висвітлених у художній, науковій і навчальній літературі.

Важливим напрямом міждисциплінарної інтеграції, що зближує навчально-пізнавальну та майбутню професійну діяльності є взаємозв'язок науки і практики. Ця проблема розглядається в дослідженнях С. Бобришевої, А. Вербицького, В. Грибова, С. Лещенової, І. Логвінова, І. Яковлева та ін. [18; 19; 20; 21; 22; 23]. У контексті нашого дослідження це міждисциплінарний зв'язок, наступність та інтегрування навчальних дисциплін «Теорія і методика технологічної освіти», «Основи теорії технологічної освіти», «Методика навчання технологій» із дисциплінами практичної підготовки «Технологічна практика», «Педагогічна практика у ЗНЗ».

Отже, використання в навчанні студентів з освітньої галузі «Технологія» (а також у трудовій

підготовці учнівської молоді) міждисциплінарного підходу потребує вдосконалення як змісту навчальних дисциплін, так і методичних положень освітнього процесу підготовки майбутніх учителів технологій.

Однією із суттєвих сторін, що допомагає налагодити взаємозв'язок педагогічної, професійно спрямованої технологічної та художньо-графічної підготовки вчителя технологій у педагогічному університеті, з нашої точки зору, є інформаційно-комунікаційні технології, що дотичні до цих трьох аспектів. Одержаний внаслідок цілеспрямованого інтегрування різних компонентів освітнього процесу міждисциплінарний зв'язок веде до взаємодії обох форм існування педагогічних знань – у формі наукової теорії (знання – інформація) та у формі усвідомлених студентом знань із майбутньої професійної діяльності (інтеріоризовані, особистості значущі знання).

У цьому ж контексті розглядаємо проблему *синтезу мистецтв* у процесі підготовки майбутніх учителів технологій.

Синтез (від грец. – поєднання, складання) – метод дослідження, вивчення предмета (явища, процесу) в цілості, єдності, взаємозв'язку його частин. Відповідно поєднання різних елементів, частин предмета в єдине ціле (систему) характеризує практичну та пізнавальну діяльність. У такому значенні синтез пов'язаний із попереднім аналізом (від грец. – розкладання, розчленування). Процедура аналізу передбачає розчленування предмета на його складові (певні ознаки, властивості, відношення). Аналіз і синтез – взаємозумовлені логічні методи наукового пізнання.

Синтез мистецтва є головним принципом сучасної художньої культури, адже мистецтво – це чітка, цілісна система, до якої як елементи належать окремі види мистецтва, котрі, в свою чергу, мають складну структуру [24, с. 157].

У теорії мистецтвознавства синтез мистецтв – це органічна єдність, взаємозв'язок різних видів мистецтва в межах цілісного художнього твору чи ансамблю із відносно самостійних творів. У ньому розрізняють такі форми:

- синкретизм – нероздільна, органічна єдність різних мистецтв та інших форм духовного життя (наприклад у первісному суспільстві);
- підкорення – об'єднання видів мистецтва, один з яких домінує (наприклад, провідна роль архітектури в архітектурних ансамблях);
- симбіоз – рівноправна взаємодія видів мистецтва, що зливаються у щось нове (наприклад, естрада, де зливаються слово, музика, танок та ін.);
- зняття – вид взаємодії, коли одне мистецтво є основою іншого, яке безпосередньо не бере участі в художньому результаті (наприклад, літературне лібретто у балетній виставі);
- концентрація – вид взаємодії, коли одне мистецтво вбирає в себе інші, використовуючи їхню художню цінність (наприклад мистецтво кіно);
- трансляційне сполучення – вид взаємодії, за допомогою якої один вид мистецтва є засобом передачі іншого роду художньої інформації (наприклад телебачення як засіб масової комунікації).

Справжній синтез досягається тоді, коли елементи різних мистецтв гармонійно узгоджені спільністю змісту. Ця спільність також створює передумови для стилістичного поєднання. З розвитком художньої культури взаємодія та синтез мистецтв посилюються. Для ефективного розвитку чуттєвості, високого естетичного смаку, естетичної свідомості необхідним є досвід спілкування з усіма видами мистецтва, які своєрідно втілюють різні аспекти осмислення людиною світу та себе у ньому [24, с. 156]. Зокрема, художня графіка пронизує всі види пластичного мистецтва.

Проблема синтезу мистецтв привертала увагу філософів, теоретиків мистецтва, визначних практиків. З-поміж них І. Вінкельман, Б. Віппер, О. Габричевський, Г. Гегель, В. Залозецький, І. Кант, Леонардо да Вінчі, П. Флоренський, Д. Чижевський та ін.

Леонардо да Вінчі пояснював існування різних видів мистецтв не об'єктивним, а суб'єктивним чинником. Геній Відродження вважав, що різні види мистецтва зумовлені наявністю в людини різних органів відчуття. Натомість Г. Гегель розглядав різні види мистецтва як етапи розкриття абсолютної ідеї. Учений детально опрацював проблему видового розподілу мистецтва залежно від предмета. І. Кант, як і Леонардо да Вінчі, вимежовував різні види мистецтва з суб'єктивного фактору, вважав, що різні мистецтва – це «гра тих чи інших духовних здібностей людини» [25, с. 13].

На думку І. Канта, знання утворюються в результаті синтезу мислення та чуттєвості. Досліджуючи джерела та межі пізнання, видатний філософ сформулював питання про можливість апіорних синтетичних суджень (таких, що приводять до нового знання) в кожному з трьох основних

видів знання, до яких він відніс математику, теоретичне природознавство та метафізику (уможливає пізнання істинно сущого). У праці «Критика чистого розуму», розглядаючи ці питання, Кант аналізує три здатності пізнання – чуттєвість, розсудок і розум. За його висновком, дійсне знання передбачає синтез (поєднання) чуттєвого споглядання з категоріями розсудку, вищою формою якого вважається єдність нашої свідомості.

Взаємозумовленість мислення, чуттєвості, моральної свідомості, художнього сприйняття методологічно важлива для осмислення сутності синтезу мистецтв. Синтез мистецтв передбачає органічну єдність, взаємозв'язок, взаємодію різних видів мистецтва, покликаних сприяти естетичному оформленню матеріального та духовного середовища життєдіяльності людини (пластичні мистецтва) або створювати нові художні явища (видовищні мистецтва). Досягається синтез мистецтв гармонійним поєднанням окремих компонентів на засадах ідейно-художнього задуму, композиційного узгодження стилів, жанрів, пропорцій, ритмів тощо. Стосовно видовищних (просторово-часових) мистецтв синтез іманентний самій природі художньої творчості та відбувається в середині неї. Синтез пластичних мистецтв (архітектура, образотворче, ужиткове мистецтво, дизайн) спрямований на естетичне формування довкілля та буття людини. Основою синтезу пластичних мистецтв є реальні процеси життєдіяльності людини, для здійснення й оформлення яких вони служать. У пошуку, спільних міжвидових точок дотику й обґрунтуванні доцільності синтезу мистецтв до його об'єктивних підстав відносять: єдину природу мистецтва, естетичне ставлення до світу, аналогічність творчого пошуку митців різного фаху, універсальність засобів художньої виразності різних видів мистецтва, смислову та стильову єдність, асоціативно-емоційну природу художнього образу тощо.

У науковій і методичній літературі проблема використання різних видів мистецтв у навчально-виховному процесі набула досить широкого розповсюдження. Дослідники художньо-естетичної освіти В. Ванслов, А. Зісь, М. Лещенко, Л. Масол, Т. Сердюк, О. Щолокова, О. Шевнюк та ін. у своїх роботах обґрунтовують доцільність комплексного використання різних видів мистецтв у професійній підготовці студентів. Зокрема О. Щолокова наголошує, що художньо-естетична діяльність засобами синтезу мистецтв розглядається як процес цілеспрямованого впливу на емоційно-почуттєву сферу особистості, а завдання естетичного зв'язку комплексу мистецтв – у посиленні емоційного сприймання художніх творів мистецтва, бо кожне з мистецтв має специфічні засоби художнього відтворення світу. Науковець вважає, що взаємозв'язок між цими художніми засобами виявляється у запозиченні художніх прийомів та образних асоціацій одного виду мистецтва іншим [26].

Невід'ємною складовою культурологічного процесу вважає синтез мистецтв О. Шевнюк, оскільки саме синтез мистецтв значно підвищує ефективність засвоєння знань студентами, а також посилює мотиваційний компонент їх навчальної діяльності [27]. Значну роль синтезу мистецтв у естетичному вихованні студентів надає М. Лещенко, яка вказує, що завдяки використанню комплексної взаємодії різних видів мистецтв студенти набувають здатності розуміти і відчувати себе та інших, висловлювати свої думки і почуття. Художня діяльність на основі синтезу мистецтв допомагає вдосконалити вміння студентів виражати за допомогою зовнішніх пластичних видів мистецтв свій внутрішній стан, що, на нашу думку, має особливе значення у підготовці майбутніх учителів технологій [28].

Нині розроблені оригінальні концепції та програми «Синтез мистецтв». Зокрема для дошкільників і молодших школярів таку програму розробила О. Куревіна, яка обрала інтеграційним чинником авторського курсу естетичні категорії. Цікава особливість цієї програми полягає в інтегруванні до її змісту компоненти «технології», що значно посилює її прикладні аспекти.

В основу більшості програм інтегрованих курсів мистецтва, розроблених у контексті концепції поліхудожнього виховання (Б. Юсов) види мистецтв інтегруються навколо одного провідного виду, яким найчастіше є музика, рідше – образотворче мистецтво. Найпопулярнішою є тематична (сюжетна) інтеграція, коли навчальний матеріал добирається за принципом зовнішньої формальної спорідненості образів і тем художніх творів – поетичних, музичних, візуальних. Незважаючи на дещо ілюстративне тлумачення суто тематичних зіставлень, художньо-виховна результативність такого підходу доведена багаторічним педагогічним досвідом. Наприклад, доречними є інтегровані уроки під час опанування спільних для всіх видів мистецтв тем «Весняні (осінні, зимові, літні) настрої», «Образи природи», «Героїчні мотиви» тощо. Синтезуючими в цих мистецьких комплексах є суголосні естетичні почуття, образи, аналогії, втілені різними художніми засобами.

Складнішою, проте й ефективнішою з огляду на усвідомлення студентами закономірностей художнього мислення в перебігу співставлення специфічних мов кожного з видів мистецтва (вербальної, інтонаційно-звукової, візуальної, мови жестів і рухів) є організація інтегративного навчання, центральною ідеєю якого є універсальні художньо-естетичні закономірності «ритм», «контраст», «симетрія», «композиція» тощо. Це можливо шляхом поліцентричної інтеграції змісту, де

всі види мистецтв, що поєднуються, водночас зберігають свою автономність. На переконання науковців, поліцентричне тлумачення цілісності та синтезу мистецтв здатне адекватно відобразити структуру реальної картини світу, не тотожно, але ідентично. Будь-які різновиди моделей художньої інтеграції та синтезу мистецтв активізують емоційне-естетичне сприйняття й особистісне пізнання мистецтва, адже завдяки зіставленню і порівнянню, виділенню спільних і відмінних рис у мистецьких явищах стимулюється розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх учителів.

Формування художньо-естетичних інтересів залежить від активності студентів у художній діяльності. Це дозволяє визначити творчу активність особистості та сформувати чітку інтегративну направленість особистості, що проявляється постійно, в різних видах художньо-творчої діяльності, та ситуативну скерованість особистості, що виявляється епізодично, лише в деяких видах діяльності. Наявність цих якостей особистості свідчить про сформованість потреби в постійній активній художній діяльності, зокрема художньо-графічній.

Необхідно зазначити, що художньо-творча активність як умова пізнання не є вродженою якістю особистості, – вона розвивається в процесі творчості та характеризується бажанням до пізнання мистецтв і готовності до художньої діяльності. Міцність засвоєння мистецтвознавчих знань перебуває в прямій залежності від вміння застосовувати одержані знання в процесі художньої творчості. Тому практична діяльність під час формування художньо-графічної компетентності, коли взаємодіє робота «розуму та серця», є основою художньо-педагогічної підготовки вчителя технологій.

Вважаємо, що основою розвитку художніх здібностей і гуманітарної спрямованості особистості є розвиток емоційних процесів, моралі та інших якостей і властивостей майбутнього вчителя. І коли з'являються сприятливі умови, розвивальне середовище для навчання, розвитку та виховання студентів, то нахили до певних художніх здібностей відразу виявляться. У результаті цілеспрямованого навчання студент успішно оволодіває художніми знаннями, вміннями і навичками, які йому необхідні для здійснення художньо-педагогічної діяльності. Важливим для художнього розвитку особистості є розкриття ціннісно-суттєвих орієнтирів вітчизняної культури, специфіки національного мистецтва й української самобутності.

Висновки. Отже, специфіка вмінь і навичок, які здобувають студенти в процесі художньо-графічної підготовки, спрямованої на формування художньо-педагогічної компетентності вчителя технологій, полягає в оцінці й інтерпретації кожним студентом духовно-сутнісного змісту мистецтва як особистісно та професійно значущого явища. Напрями і тенденції розбудови змісту професійної освіти в педагогічному університеті мають базуватися на запитах подальшої професійної діяльності студентів і можливостей застосування одержаних теоретичних і практичних знань. Майбутня професійна діяльність учителів технологій щодо вирішення проблеми художнього розвитку учнів у різних аспектах (практичному, організаційному, науково-дослідному) має бути системотвірним стержнем змісту навчальних дисциплін, спрямованих на професійну підготовку студентів у педагогічних ВНЗ. Використання у трудовій підготовці учнівської молоді мистецької компоненти, зокрема в освітній галузі «Технологія», потребує створення нових методик і технологій підготовки майбутніх учителів, оновленого навчально-методичного забезпечення, спеціалізованих підручників і посібників, в яких мають бути представлені нові глосарії, система специфічних принципів і авторських методів навчання. Усі викладені положення, пов'язані з міждисциплінарністю й інтегруванням змісту мистецьких, психологічних і педагогічних та інших дисциплін, а також синтезом мистецтв у професійно-художній підготовці вчителя технологій, вимагають обґрунтованого вдосконалення професійної підготовки вчителя технологій, зокрема формування його художньо-графічних компетентностей. У цьому контексті також постає питання щодо об'єктивної потреби дослідження проблем психопедагогіки праці педагога.

Список використаних джерел:

1. Кант И. Соч. в 6-ти т. – Т. 5. – М., 1966, – С. 485.
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества : [сб. избр. тр.] / М. М. Бахтин [сост. С. Г. Юочаров ; текст подг. Г. С. Бернштейн и Л. В. Дерюгина ; Прим. С. С. Аверничева и С. Г. Бочарова]. – М : Искусство, 1979. – 423 с.
3. Библер В. С. На гранях логики культуры : кн. избранных очерков / В. С. Библер. – М. : Владимир. Русское феноменологическое об-во, 1997. – 423 с.
4. Зись А. Л. Искусство и эстетика. Введение в искусствознание : изд. 2-е, испр. и доп. / А. Л. Зись. – М. Искусство, 1974. – 447 с.
5. Зязюн І. А. Філософія серця Г. Сковороди / І. А. Зязюн // Шлях освіти. – 1998. – № 1. – С. 38-40.
6. Каган М. С. Философская теория ценностей : монография / М.С. Каган. – СПб. : Петрополис, 1997. – 205 с.
7. Соловйов В. Допрофесійна підготовка в системі «загальноосвітня школа – професійний ліцей» : монографія

- / В. Ф. Соловйов ; за ред. А. В. Литвина. – Львів : СПОЛОМ, 2014. – 256 с.
8. Зязюн І. Культурологія: українська та зарубіжна культура : навчальний посібник / І. Зязюн, В. Семашко та ін. ; ред. М. М. Закович. – К. : Знання, 2007. – 567 с.
 9. Руденко Л. А. Вплив мистецтва на розвиток творчого потенціалу особистості / Л. А. Руденко // Педагогічний процес : теорія і практика : зб. наук. пр. – Вип. 2. – К. : Вид-во П/П “ЕКМО”, 2003. – С. 95-100.
 10. Отич О. М. Історичний досвід використання мистецтва у розвитку педагогічної майстерності вчителя / Отич О. М. // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матер. VI мистецько-педагогічних читань пам’яті професора О.П. Рудницької. – Чернівці : Зелена Буковина, 2010 – 348 с.
 11. Рудницька О. П. Педагогіка мистецтва : пошуки і перспективи / О. П. Рудницька // Професійна освіта : педагогіка і психологія : українсько-польський щорічник. – Київ ; Ченстохова. – 2000. – Вип. II. – С. 233-245.
 12. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи, формування і сфери вияву / І. А. Зязюн. – К. : Вища школа, 1976. – 174 с.
 13. Бойчук В.М. Розвиток у майбутніх вчителів технологій пізнавального інтересу до художньо-графічних дисциплін на основі інтердисциплінарних підходів / В.М. Бойчук // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. - Випуск 52: збірник наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – С. 20-26.
 14. Філософський енциклопедичний словник / Національна академія наук України. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
 15. Всемирная энциклопедия. Философия / главн. науч. ред. и сост. А.А. Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2001. – 1312 с.
 16. Ничкало Н. Г. Теоретичні засади становлення і розвитку субдисциплін у сучасній педагогіці / Н. Г. Ничкало // Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку : зб. наук. праць / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 23-33.
 17. Ильясов И. И. Структура процессов учения / И. И. Ильясов. – М. : МГУ, 1986. – 198 с.
 18. Бойчук В. М. Підготовка вчителя технологій на основі використання ІКТ / В. М. Бойчук // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід проблеми, перспективи : зб. наук. праць ; за ред. Козяра М. М, Ничкало Н. Г. – Львів : ЛДУ БЖД, 2015. – [Ч. 1]. – С. 113-118.
 19. Бойчук В. Н. Повышение профессионального мастерства будущих учителей технологии на основе использования информационных телекоммуникационных технологий / В. Н. Бойчук // Декоративно-прикладное и изобразительное искусство, техническая графика и дизайн: образование, практика, проблемы и перспективы развития : материалы международной науч. практ. конференции посв. 55-летию художественно-графического факультета, г.Витебск, ноябрь 2014 г., Витебский госуд. унив. ; под. ред. Альхимёнка А. А. – Витебск : ВГУ им. П. М. Машерова, 2015. – С. 21-25.
 20. Бойчук В.М. Развитие профессиональных компетенций будущих педагогов в условиях использования информационно-коммуникационных технологий / В.М. Бойчук, Гуревич Р.С. // Изобразительное искусство в системе образования: материалы IV международной науч. практ. конференции. Республика Беларусь г.Витебск 15-16 октября 2009 г /Витебский госуд. унив., под. ред.. В.П. Климовича, Д.С. Синько/ УО ВГУ им. П.М. Машерова. – Витебск 2009. – 19-27.
 21. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование : монография / А. Н. Дахин. – Новосибирск : Изд-во НИПКиПРО, 2005. – 230 с.
 22. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – № 1–2. – С. 30–65.
 23. Машбиц Е. И. Методические рекомендации по проектированию обучающих программ / Е. И. Машбиц. – К. : Вища школа, 1986. – 110 с.
 24. Естетика : навч. посіб. / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В. О. Лозовой та ін. ; за ред. В.О. Лозового. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 208 с.
 25. Зись А. Я. Теоретические предпосылки синтеза искусств / Авнер Яковлевич Зись // Взаимодействие и синтез искусств. – Л. : Наука, 1978. – 270 с.
 26. Щолокова О. П. Система професійної підготовки студентів педагогічних вузів до художньо-естетичної освіти школярів : дис. д-ра пед. наук : 13.00.01 ; 13.00.04 / Щолокова Ольга Пилипівна. – К., 1996. – 394 с.
 27. Шевнюк О. Л. Теорія і практика культурологічної освіти майбутніх учителів у вищій школі : дис. д-ра пед. наук : 13.00.04 / Шевнюк Олена Леонідівна. – К., 2004. – 555 с.
 28. Лещенко М. П. Технології підготовки вчителів до естетичного виховання за рубежом (на матеріалі Великобританії, Канади, США) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Марія Петрівна Лещенко. – К., 1996. – 282 с.